

בבאר התורה / הג"ר יעקב אשר פלדמן / מה"ס 'כתב משה' ושה"ס, ירושלים

אבות פרק ג משנה יז

"אם אין תורה אין דרך ארץ אם אין דרך ארץ אין תורה"

אבות (פ' מ"ז) רבי אלעזר בן עזריה אומר אם אין דרך ארץ אשר חטא שהוא מחולש שמיים שאומרים אדם זה שלמד תורה כמה מסוכב לנו מעשינו יומא פ' ו' עכ' ב'

הנה מה שתלה תורה בדרך הארץ צריך比亚ור מה עני תורה עם דרך הארץ - ז-
בפני עצמאלים זה הזמן

באמורו אמר אין תורה אין דרך ארץ נראה שאין אפשר לקנות הדרך הארץ, אבל שכך לא שקדם לה עלייה קניית התורה מקודם. ואחר כך אומר אם אין דרך ארץ אין תורה שאין אפשר לקנות התורה אם לא שקדם אליה מתחילה דרך הארץ אי אפשר שהיא דרך הארץ, וגם אם אין דרך ארץ אין תורה.

הנפרוש ויבינו יונה (שם) רבי אלעזר בן עזריה אומר אם אין תורה אין גם ראוי לעורר שחרי מצינו כמה חכמים מהאמורים אנשי מדות בעלי דרך פרץ הארץ - כלומר מי שאינו יודע תורה גם שלם במדות של דרך הארץ, ארץ ואין להם תורה וגם עם הארץ שבישראל הוא היודע דרך הארץ ולא איז היה מודע במדות הארץ לא יוכל לערוך אותה והוא יודע במדות הארץ.

ב- זוב גמזהן חטבון שע- בזונני העטן כמו יוזעטן לנו גנזהן נקע אט גאנז ניזהא מז- גמזהן גנזהן או- :
אמם כוונת התנא כי כל המדות והד"א אשר יקנה האדם מעצמו
צעיביטנו" (ראהטו ח), "הענק תעיק ל"ו" (שם יד), "מאזני צדק אבני צדק"

אם אין דרך אוץ או תורה - ר"ל שעריך תחלה לתקן את עצמו במדות. תורה ד"א וכו', ולהיות הדרך ארץ הנלמד מדי' גדול בכמות ובאיכות, שובות, לא שלימוד התורה ואחר כך יקח לו המצות כי אי אפשר וזהו ושכליי, איינו נערך לכולם לפני הד"א התורני והוה ליה כמאן דליתה:

ומברא אס אין ד"א און תורה כלומר אף אם אמרנו שאינו שער לכלום בענין שנאמר "נעשה ונשמע" (משפטים כד ז) וכמו שתכתבו, עכ"ל.

אם אין דרך ארץ אין תורה הכוונה שצרכיך לתקן את עצמו במידות ובזה להשיג התורה, וויש אין תורה והוא ע"ד "שמעו מוסר וחכמו ואל תפרעו" (משל ח לא) שמעתי בו שבתחלת יקנה המוסר שהוא הד"א נאמ"ר "וירכמי" ואל תפרעו בلمור אל השען למפרקו וכרי ערך' גב' תשכון התורה עליו.

הפרוש היעב"ץ (שם) רבי אלעזר בן עזריה אומר אם אין תורה אין דרך -ה-

בנוסף. נזק שפכני מוגן, אך לא מוגן מהתהוות. בראויו, איזה מילון יתאפשר לארץ, ואין נגן בעניין שכבר חבירו ספרים רבים בlien רוח תורה. וכבר כתבתי בתחלתי מאחר שאם אין דרך ארץ ואם אין דרך ארץ אין תורה, א"כ הפרק השני שהונע מיפות התורה אבל אין חלק ממנה זולתי מה שהוא אי אפשר שיהה נמצא אחד, שהרי התורה אי אפשר שתמצא שצירך דרך גלוי במצות, וד"א אי אפשר שיהיה נמצא שהרי התורה קודמת א"כ אין ארץ קדום, ואם הוא כייל לעניינו עצמו לא יפסיד מפני כך עולמו: ומ"ש שלא תהיישב התורה כי אם בבעל מדות, נראה סותר מ"ש כי הם יוצאות אחד נמצאת, וכו'. ועוד מה עניין תורה לדרך הארץ שיתלה התורה בדרך ארץ, וכו'.²

הנגן שדרך ארץ בכאן כפשו מנהגו של עולם, זרעה קצרה שכיבה ופירושם אם אין תורה אין דרכך ארץ, ר"ל דרכך הארץ המלאכה קיימה בנין בתים אכילה שתיה ויתר מנהגו של עולם, יאמר כי לא בראש האדים עשה כדי שימצא פרנסתו וככל דבר שהוא צורך העולם הנהו משא כולם על מה שהם עליו, זולתי שהיינו נושא התורה ומון וכל סדר הנגנת העולם שיש לאדם לנוהג בעולם הכל נכלל בכלל הדברים כאומרו "ה' קני ראייתך" (משליך כב). ואמרו דרכך ארץ, ואמר שאם אין תורה אין דרכך ארץ, כי דרכך ארץ שהוא לפה הנגנת עולם אין זה קיום אם לא נמצא בו התורה. וכן שמדובר בכלל הנגנת בתורה "כבד הנגנת עולם שאם לא היתה התורה לא היה קיום לעולם כמו שדרשו זו" (שםות כ יב), ככל אב יש לכם תורה מה לכם.

הזה מאמר התנא אם אין דרכ ארצו אין תורה. והתחלת האדון בפרק ר"ע (שבת ח' א) שלכך הוסיף ה"א בשמי (בראשית א לא) לומר שכגלוותנו סוד מעלה האדם, וכי הוא תכלית זה העולם, וכי לא נברא אלא מעשה בראשית תלויים וועמדים עד שישי בסיוון שאם יקבלו ישראל את העשות רצון יוציאו, ולא המדרש הוא העיקר אלא המעשה, וכמו שפרש התורה מוטב ואם לאו יחוירו לתהו ובהו. וכן הוא באדם הפרטיאני לדרך ארצו שהוא הנחת העולם קיים באדם אם לא על ידי התורה כי בע"ה, עכ"ל.

לדבריו מתישב מה שתלה התורה והזיך ארץ זה בזה, והוא התורה היא השלים הנוגת עולם הטבעי ואין דבר עומד אלא הדבר שאילולי התורה לא נברא העולם, ושאיilo האדם לא יכולם את המצוות שמשלים אותו, ולפיכך אמר אם אין תורה שהוא השלים דרך ארץ, כי אין תורה נהוגה סדר עולם והتورה הוא הנהג אלהית שהיא למעלה דבר הארץ נהוגה ב规律 גוף הרים והוא מושלם בראות חילם הרים.

(שם) אם אין תורה וכו' – אין משאו ומתנו יפה עם הברית: אם הטבע עד שעל ידי שניהם תושלם הדרישה למגריר אשר רואיה לאדם, ולפיכך אמור הוא כי אין הדבר אלא בראוי לשליטה הרוחנית שלו.

בתבוספות יום טוב (שם) אם אין תורה אין דרך ארץ וכו' – פ' הר'ב דרכ' ואם אין דרך ארץ אין תורה כי לא נתנה תורה לעולם הזה רק כאשר הארץ משאוי ומתוינו יפה וכו' ואם אין דרך ארץ סוף שתורתו מושתחתה המקובל בשלימותו, ולפיכך אם אין דרך ארץ שזהו כאשר יש בו הנחתת ממשנו. ולא בא התנא לומר על קדימה ואחריו שצרי שיקדם האחד העולם בשלימותו אין תורה, כי צריך שיש לה קודם המקובל בשלימותו.

ולא יקשה אם אין תורה אין דרך הארץ ולא אין דרך הארץ אין תורה אין ולחברו שאם אתה אומר כן אין סב אחד מהס (לא) יהיה במצוות. שאם אין אחד אלא "כ" שיקדם לו الآخر. וכל אחד יש לו דין קדימה על אחד שהוא נושא שימצא המאוחר ללא הקודם ושניהם מאוחרים תורה ר"ל שams הוא אדם שאינו מוקן לתורה כלל בודאי אדם שהוא כזה אין בו דרך הארץ בודאי אבל אם הוא ראוי לתורה ואפשר שיש לה ב תורה מצא ששניהם אינם מצויים. ועוד שבודאי יש לדרך הארץ קדימה וזה לא יאמר על זה אם איי טובות כי אפילו בזאת שימצא סבון דרכך אכן כל הטעמה וכמ"ש מ"ב פ"ב.

אללא שכונת התנא שאנו למד אף על פי שנושא ונתון לא יהיה יפה שהוא המדרישה התחרותה ואחר כך העליונה, ולפיכך אפשר שימצא גם שם הבריות. כי לא ידע>Cבדת מה לעשות ענני חז"ל בפרק המניה (ל א) באדם כמו זה דרך הארץ כי אין בו תורה.

כמו שהשחוק וקלות ראש והערווה מותדים ומתיחס' במא שמהם דברים רעים ולכך ברגאי בעבודה מרברטנורא (אבות פ"א מ"ב) בד"ה הוא היה אומר - קלומר כך היה וכן כל ר' פלוני אומר, הוא היה אמר, שבמסכתא זו, פירש נגע זה אחר זה, וכך בוצמו התורה ודרך הארץ הם דברים טובים מתיחסים ונמשך בפומיה ותמים.